

EN PRÖVOSTUND FÖR BORGERLIG OPPOSITION

NÄR RIKSDAGEN åtskildes i våras, hade den beslutat utgifter på driftbudgeten, vilka med mera än 700 miljoner kronor överstiger beräknade statsinkomster. Dessutom hade den antagit en kapitalbudget med ett redovisat medelsbehov av 1 800 miljoner. Ytterligare utgifter är att vänta på tilläggsstater och genom anslagsöverskridanden m. m. Finansministern uppskattade bristen på totalbudgeten för budgetåret 1959/60 till omkring 3 miljarder.

Ingen tror, att detta väldiga belopp skall kunna täckas genom lån på kapitalmarknaden, och naturligtvis önskar ingen, att medlen skall tillskapas genom ytterligare utspädning av valutan — genom inflation. Men i valet mellan de återstående alternativen, utgiftsbe-gränsningar eller skatteökningar, stannade riksdagen vid att inte besluta något alls. Regeringen hade, som bekant, inte ens framlagt något förslag i ärendet. Frågan uppsköts till höstriksdagen.

Det är ju en, minst sagt, märklig åtgärd att bevilja anslag till en massa olika ändamål och till väldiga belopp utan att göra klart för sig, om pengarna kan anskaffas,

och på vad sätt finansieringen skall ske. Visserligen kan det parlamentariska läget i riksdagens andra kammare, med 115 borgerliga röster mot 115 socialdemokrater och kommunister, vålla regeringen bekymmer. Men när det gällde att få ett avgörande till stånd i fråga om den obligatoriska tjänstepensioneringen — ett projekt som utan våda hade kunnat få vänta i avvaktan på nödiga utredningar på väsentliga punkter och ett klarare opinionsläge — tvekade man inte att ta risken ens av en lottdragning. Hur mycket riktigare och naturligare hade det då inte varit att söka få ett avgörande till stånd beträffande sänningen av budgeten och finansieringen av statsutgifterna i nuvarande bekymmersamma statsfinansiella situation? När riksdagen tar på sig rollen av utgiftskrävande och utgiftsbestämmande instans utan sinne för sin primära uppgift att anvisa medel för utgifternas täckande gör den ett nära nog groteskt intryck!

Behandlingen av statsregleringen kan inte försvaras. De skäl som åberopades för uppskovet med frågan om lösningen av den statsfinansiella

situationen är icke hållbara. På en del håll ville man avvakta resultatet av besparingsberedningens arbete, ehuru det hela tiden varit fullt klart att denna icke skulle syssla med budgetåret 1959/60 utan undersöka besparingsmöjligheterna först för tiden därefter. På andra håll ville man vänta och se, hurudan konjunkturutvecklingen blev, men såväl finansministern som andra initierade var redan i våras klara med sitt bedömande. De förutsåg, att den inträdda återhämtningen efter den avmattning som gjort sig gällande under 1958 skulle fortsätta, och utvecklingen hittills har bekräftat riktigheten härav. Den väsentliga orsaken till uppskovet med finansieringsfrågan var förmodligen att söka i den omständigheten att Landsorganisationen uttalat vissa betänkligheter mot finansministerns funderingar på en omsättningsskatt. Avgörandet skedde i ett annat forum än i riksdagen. Det var inte ekonomiska utan partipolitiska skäl som dikterade beslutet att förhålla denna ytterst viktiga fråga.

Det är sannolikt att ordningen kommer att återställas inom de socialdemokratiska leden innan höstrikdagen tar sin början. Landsorganisationen förefaller numera benägen att följa herr Sträng, och det är inte uteslutet, att vi kommer att ställas inför en eller annan överraskning. Det kanske har kostat en del för att vinna anslutning till förslaget om omsättningsskatt, och det

skulle inte förvåna, om kompletteringen blir en begäran om någon form av skärpningar av den direkta beskattningen på högre inkomster och förmögenheter, trots att man sedan länge varit överens om att dessa skatter redan nått en nivå, som icke kan överskridas.

Oavsett hur härmed må förhålla sig är det uppenbart, att oppositionen försatts i ett utomordentligt besvärligt läge när riksdagsmajoriteten först fattat definitivt beslut om statsutgifterna, och sedan hänskjutit finansieringsfrågan till avgörande vid höstriksdagen efter förhandlingar med regeringen. Är det möjligt, att samma riksdagsmajoritet kommer att riva upp sina utgiftsbeslut och medge en förutsättningslös diskussion om det statsfinansiella läget under budgetåret 1959/60? Detta förefaller knappast troligt. För övrigt har statsmyndigheterna säkerligen redan vidtagit dispositioner på grundval av de anslag som beviljats. Det har t. o. m. uppgivits, att staten redan under tiden fram till årsskiftet blir nödsakad att uppbringa 2,7 miljarder utöver det belopp som inflyter genom nuvarande skatter och andra löpande inkomster. Även om i lyckligaste fall uppgörelse skulle kunna ske om en eller annan besparing redan innevarande budgetår, är det tydligt, dels att det icke kommer att gälla några mera betydande belopp, och dels att resultatet under alla omständigheter måste bli av begränsad betydelse, eftersom halva

budgetåret gått till ända, innan besparingsåtgärderna får någon effekt. Det häftiga motstånd som besparingsutredningens förslag för budgetåret 1960/61 och tiden där- efter mött från regeringshåll och i den socialdemokratiska pressen visar för övrigt bättre än något annat, att socialdemokraterna har endast en väg att anvisa: skatte- skärpningar. Oppositionen kommer förmodligen att ställas inför valet att medgiva dessa eller att finna sig i att statsfinanserna under 1959/60 blir kraftigt underbalanserade, och naturligtvis kommer herr Sträng, liksom förut, att starkt understryka, vilka vådor en sådan underbalansering skulle få för landets ekonomi. Regeringen kommer i det fastlåsta läget att gentemot oppositionen åberopa dess eget argument om bättre balans mellan utgifter och inkomster på statsbud- geten.

Det lönar föga att göra gällande, att riksdagen förfarit på ett an- svarslöst sätt med ett utgiftsbeviljande som spränger alla möjlig- heter till täckning av utgifterna med de höga skatter som vi redan har. Fråga är, om icke sådan kritik förfelar sitt mål. Kan man utan vidare påstå, att socialdemokra- terna, som med sin majoritetsställ- ning sedan många år tillbaka bär huvudansvaret för det läge vari vi råkat, förfarit planlöst och utan att riktigt veta vad de gör? Kan det inte i stället sägas, att den ekono- miska politik som vi nu har är en

medveten aktion för att komma yt- terligare ett steg fram emot det so- cialiserade samhället? Staten läg- ger i stigande omfattning beslag på människornas inkomster för att se- dan distribuera dessa efter mer el- ler mindre godtyckliga grunder till olika folkgrupper genom subven- tioner, stöd och bidrag av skilda slag. Genom den obligatoriska tjänstepensioneringens jättestönder får statsmakterna ett ofantligt in- flytande över kapitalet i samhället. En koncentration sker av makten över kapitalbildningen, produktio- nen och konsumtionen. Det enda vi inte vet är, var gränsen går eller om det över huvud taget finns nå- gon gräns för dessa ofantliga an- språk på att få dirigera och utöva förmyndarskap över medmänni- skorna. Beträktad ur vidare per- spektiv framstår den nuvarande statsfinansiella situationen och so- cialdemokraternas taktik, när det gäller att öka skattebelastningen i samhället, såsom en fråga om de mera djupgående skiljelinjerna mellan socialistisk och borgerlig samhällssyn.

Ser man saken på detta sätt, skulle en eftergift för finansminis- terns krav vara mycket betänkelig ur borgerlig synpunkt. Omsätt- ningsskatten skulle kunna accep- teras, om samtidigt de direkta skat- terna reducerades till en rinligare nivå. I våra dagars samhälle, med den långt gående utjämningen av de enskilda hushållens materiella standard, skulle det vara naturligt

att mera anpassa skattebördorna efter konsumtionen och samtidigt lätta de bördor som nu lägger hinder i vägen för sparande och företagsamhet. Men uppfylles inte dessa förutsättningar skulle omsättnings-skatten endast bli en ytterligare påbyggnad på nuvarande belastning och ett farligt vapen i händerna på en statsledning med det program och de tendenser som socialdemokratien representerar.

Vidare har väl erfarenheterna lärt oss, att en höjning av den totala skattebördan föder kompensationskrav. Människorna avstår inte frivilligt från sina inkomster för att främja det ena eller det andra »samhällsintresset». Lönerna pressas upp, kostnaderna inom produktionen stiger, företagens konkurrensförmåga i förhållande till utlandet minskas och vår knappa valutareserv naggas ytterligare i kanten. Vi råkar mycket lätt återigen in i en situation, då det reses anspråk på långtgående regleringar och ingripanden i de enskilda människornas och företagets ekonomi

för att bemästra situationen. Ur borgerlig synpunkt sett är detta ett föga tilltalande perspektiv.

Det är fåfängt att söka bilda sig en mening om hur den trassliga statsfinansiella situationen under budgetåret 1959/60 kommer att lösas. Den del av oppositionen, som i riksdagen bekämpat den hittillsvarande utgiftspolitik, är givetvis fritagen från ansvaret för finansieringsfrågan. För andra delar av oppositionen är läget mindre angenämt inför de förestående förhandlingarna. Det blir verkligen intressant att se, hur man skall förklara denna situation och, ännu viktigare, huruvida det finns förutsättningar att skapa ett gemensamt borgerligt alternativ, i varje fall för tiden efter innevarande budgetår — ett alternativ som ger ett övertygande besked om att det finns vilja och förmåga hos de borgerliga partierna att tillsammans ta på sig ansvaret för en annan politik på det ekonomiska och statsfinansiella området än den som hittills bedrivits.